

BÀI 31

CON CHÓ BẮC

(Trích *Tiếng gọi nơi hoang dã*)

ĐỌC – HIỂU VĂN BẢN

I – MỤC TIÊU CẦN ĐẠT

Giúp HS hiểu được Lân-đơn đã có những nhận xét tinh tế kết hợp với trí tưởng tượng tuyệt vời khi viết về những con chó trong đoạn trích này, đồng thời qua tình cảm của nhà văn đối với con chó Bắc, bồi dưỡng cho HS lòng thương yêu loài vật.

II – NHỮNG ĐIỀU CẦN LƯU Ý

1. *Con chó Bắc* là một đoạn trích trong tiểu thuyết *Tiếng gọi nơi hoang dã*. Bài học chỉ tập trung vào đoạn trích này, GV không cần tóm tắt tỉ mỉ tác phẩm.

2. HS đã từng học hoặc đọc những truyện viết về các con vật được nhân cách hoá. Khi dạy – học văn bản này, nên liên hệ để làm nổi bật cách viết riêng biệt của Lân-đơn.

3. Nhân đây, chúng tôi cung cấp thêm cho các GV một số tư liệu về tác giả chỉ để tham khảo :

Giác Lân-đơn (1876 – 1916) là bút danh của Giôn Gri-phít Lân-đơn, nhà văn Mĩ, sinh ở Xan Phran-xi-xcô. Ông đã trải qua thời kì thơ ấu rất vất vả, từng phải làm nhiều nghề để sinh sống. Năm 18 tuổi, ông tham gia vào cuộc tuần hành của những người thất nghiệp về Oa-sinh-ton đòi công ăn việc làm. Ít lâu sau, ông vào học ở trường đại học Bơ-cơ-li, say mê tìm đọc các tác phẩm của Mác, Ăng-ghe-nh và kết bạn với nhiều nhà hoạt động xã hội chủ nghĩa ở Mĩ. Lân-đơn bắt đầu sự nghiệp sáng tác bằng những truyện ngắn đăng trên một tờ báo của sinh viên. Thời kì nở rộ trong sáng tác của ông là vào đầu thế kỉ XX. *Tiếng gọi nơi hoang dã* (1903) là tiểu thuyết ra mắt bạn đọc sau khi ông đi theo những người tìm vàng đến miền Clân-đai-cơ ở Ca-na-đa trở về. *Mác-tin I-đơn* (1909) là cuốn tiểu thuyết ít nhiều có tính chất tự thuật, một trong những cuốn sách có giá trị thuộc khuynh hướng hiện thực ở Mĩ hồi ấy. Ngoài ra còn có *Sói biển* (1904) và nhiều tập truyện ngắn. Một tác phẩm quan trọng của Lân-đơn là tiểu thuyết *Gót sắt* (1907), thuộc loại viễn tưởng, nêu lên sự tàn bạo của chủ nghĩa tư bản. *Gót sắt* ra đời đúng vào thời kì ông hoạt động sôi nổi trong phong trào xã hội chủ nghĩa. Ông tự vẫn ở Glen Ê-len.

III – TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC CÁC HOẠT ĐỘNG DẠY – HỌC

Hoạt động 1. Giới thiệu bài.

Đây là bước chuẩn bị vào bài ; có thể ghi đề mục trên bảng là *Lân-đơn và "Tiếng gọi nơi hoang dã"*.

– HS đã tiếp xúc với văn học Mĩ ở lớp 8 qua một đoạn trích truyện ngắn *Chiếc lá cuối cùng* của O Hen-ri. GV gợi lại để dẫn dắt vào bài mới.

– Cũng gợi lại để dẫn dắt vào bài *Con chó Bấc* một số tác phẩm quen thuộc viết về những con vật được nhân cách hoá, chẳng hạn thơ ngụ ngôn của nhà văn Pháp La Phông-ten.

– Giới thiệu về nhà văn Lân-đơn và tiểu thuyết *Tiếng gọi nơi hoang dã* như ở chú thích (★) trong SGK là đủ.

Hoạt động 2. Hướng dẫn đọc – hiểu văn bản.

1. Đây là bước tiến hành của thầy và trò ở trên lớp tương ứng với câu 1 trong SGK ; có thể ghi đề mục trên bảng là *Bố cục văn bản và ý đồ của tác giả*.

Vấn đề không phải chỉ là yêu cầu HS biết bài văn này chia làm mấy phần, mà còn phải hiểu tại sao nhà văn lại chia đoạn như thế.

– Phần *Đọc – hiểu văn bản* trong SGK đã gợi ý cụ thể văn bản này chia làm ba phần, các tiêu đề của từng phần cũng đã rõ, HS chỉ phải xác định giới hạn của mỗi phần.

– Cùng HS nhận xét : Phần *Mở đầu* ứng với đoạn đầu tiên văn bản ; phần *Tình cảm của Thoóc-ton đối với Bắc* ứng với đoạn thứ hai văn bản ; phần *Tình cảm của Bắc đối với chủ* ứng với ba đoạn còn lại của bài văn. Xét về phương diện ấy, ta đã thấy nhà văn chủ yếu muốn nói đến tình cảm của Bắc đối với chủ trong văn bản này.

– Cho HS nhận xét về độ dài của phần thứ ba. Phần này dài hơn cả hai phần trước cộng lại. Điều đó một lần nữa nói lên rằng ở đây Lân-đơn chủ yếu muốn nói đến con chó Bắc và mọi biểu hiện tình cảm của nó. Trong bốn câu ở phần *Đọc – hiểu văn bản* trong SGK thì hai câu dành cho phần này.

2. Đây là bước tiến hành trên lớp của thầy và trò tương ứng với câu 2 trong SGK ; có thể ghi đề mục trên bảng là *Tình cảm của Thoóc-ton đối với con chó Bắc*.

– Thoóc-ton đối xử với những con chó của anh, và đặc biệt đối với Bắc "như thể chúng là con cái của anh vậy". Trong ý nghĩ, trong tình cảm, dường như anh không xem Bắc chỉ là một con chó, mà là người hẳn hoi, là đồng loại với anh, là bạn bè của anh.

– Dĩ nhiên, Thoóc-ton là chủ của con chó Bắc, nhưng là "một ông chủ lí tưởng". Nhà văn so sánh Thoóc-ton với các ông chủ khác để làm nổi bật điều đó. Các ông chủ khác chăm sóc chó chỉ là vì nghĩa vụ (nuôi nó thì phải chăm sóc nó) và vì lợi ích kinh doanh (kéo xe trượt tuyết để đi tìm vàng).

– Các biểu hiện tình cảm đặc biệt của Thoóc-ton : chào hỏi thân mật hoặc nói lời vui vẻ, trò chuyện tâm phào với chó (như với con cái hay bạn bè mình) ; túm chặt lấy đầu Bắc, rồi dựa vào đầu mình, rồi đẩy tới đẩy lui.

– Tình cảm biểu hiện ngay cả ở trong những tiếng rủa của Thoóc-ton, "tiếng rủa rủa rí bên tai" chứ không phải là những tiếng quát tức giận. Khi đối xử với con cái hoặc bạn bè, nhiều khi người ta cũng hay dùng lối rủa yêu như vậy. Con chó tinh lắm, nó biết những tiếng rủa ấy là "những lời nói nựng âu yếm"...

– Tình cảm của Thoóc-ton biểu hiện càng rõ rệt khi Thoóc-ton kêu lên, trân trọng : "Trời đất ! Đàng ấy hầu như biết nói đấy !". Dường như trước mắt Thoóc-ton bây giờ không phải là một con chó, mà là con anh, là bạn anh.

– Trong văn bản này, chủ yếu Lân-đơn muốn nói đến những biểu hiện tình cảm của con chó Bắc. Nhưng trước đó, nhà văn lại cho xen vào đoạn nói về tình cảm của Thoóc-ton đối với các con chó của anh nói chung và đối với con chó Bắc này, mục đích là để làm sáng tỏ những tình cảm của con chó Bắc đối với anh. Không phải đối với bất cứ ông chủ nào con chó Bắc cũng đối xử tốt đâu. Bắc đã từng qua tay nhiều ông chủ độc ác. Chỉ riêng Thoóc-ton là có lòng nhân từ với nó.

3. Đây là bước thầy và trò tiến hành trên lớp tương ứng với câu 3 trong SGK ; có thể ghi đề mục trên bảng là *Những biểu hiện tình cảm của con chó Bắc*.

Trong phần này, thầy trò không chỉ nêu lên những biểu hiện tình cảm của con chó Bắc đối với Thoóc-ton, mà còn tìm hiểu tài quan sát của nhà văn khi miêu tả loài chó.

– Chó là loài gia súc không xa lạ với HS. HS dễ dàng thấy rằng Lân-đơn có những nhận xét tinh tế khi kể chuyện con Xơ-kít "có thói quen thọc cái mũi của nó vào dưới bàn tay của Thoóc-ton rồi hích, hích mãi cho đến khi được vỗ về" ; còn con Ních thì "thường chồm lên tì cái đầu to tướng của cu cậu lên đầu gối Thoóc-ton"... Con chó Bắc thì thường "nằm phục" ở dưới chân chủ hàng giờ, "mắt háo hức, tỉnh táo", linh lợi ngược nhìn chủ, hoặc cũng có khi "nó nằm ra xa hơn, về một bên hoặc đằng sau" chủ, theo dõi, quan sát từng động tác của chủ.

– Trong thể loại ngụ ngôn, ví dụ thơ ngụ ngôn của La Phông-ten..., những con vật được nhân cách hoá, tác giả ít quan tâm đến việc miêu tả chính xác mà thường chỉ dựa vào nét đặc trưng của mỗi con vật để khắc hoạ hình tượng (ví dụ *Chó sói và chiên con*, *Thỏ và rùa*...). Lân-đơn có những nhận xét tinh tế, tỉ mỉ hơn nhiều khi khắc hoạ những con chó của ông. Những biểu hiện tình cảm của các con chó trong bài là của chung loài chó, nhưng nhà văn tách ra mỗi con (Xơ-kít, Ních, Bắc) một nét riêng để cho sinh động và để làm nổi bật nét khác biệt của Bắc so với những con chó kia.

– Bác có tình cảm đặc biệt đối với Thoóc-tơn, khác với quan hệ của nó trước kia với những cậu con trai của ông Thẩm, với những đứa cháu nhỏ của ông Thẩm, và với bản thân ông Thẩm. Có lúc nó cũng sôi nổi cắn vờ Thoóc-tơn, nhưng chủ yếu "tình thương yêu của Bác được diễn đạt bằng sự tôn thờ", nằm xa xa, hàng giờ... hoặc bám theo sát Thoóc-tơn không rời một bước... Đặc biệt nó không đòi hỏi gì ở Thoóc-tơn cả.

4. Đây là bước tiến hành của thầy và trò ở trên lớp tương ứng với câu 4 trong SGK ; có thể ghi đề mục trên bảng là *"Tâm hồn" của con chó Bác.* (Hai chữ "tâm hồn" đặt trong ngoặc kép, vì loài vật làm gì có tâm hồn.)

– Nhà văn không nhân cách hoá con chó Bác theo kiểu của La Phong-ten, không để cho nó nói tiếng người như các con vật trong thơ ngụ ngôn. Họng nó chỉ "rung lên những âm thanh không thốt nên lời"... Nó chỉ "hầu như biết nói" như lời của Thoóc-tơn. Nhưng Thoóc-tơn và cả nhà văn dường như thấu hiểu thế giới "tâm hồn" phong phú của nó.

– Qua lời của người kể chuyện – mà cũng chỉ là qua lời của người kể chuyện mà thôi chứ không có thật – con chó Bác dường như biết suy nghĩ : "Trước kia nó chưa hề cảm thấy một tình thương yêu như vậy...", "Bác thấy không có gì vui sướng bằng cái ôm ghì mạnh mẽ ấy...", "nó lại tưởng chừng như quả tim mình nhảy tung ra khỏi cơ thể...", "Bác không muốn rời Thoóc-tơn một bước"...

– Bác không những biết vui mừng mà còn biết lo sợ : "Việc thay thầy đổi chủ xoành xoạch... làm nẩy sinh trong lòng nó nỗi lo sợ là...", "Nó sợ Thoóc-tơn cũng lại biến khỏi cuộc đời nó..."

– Bác còn nằm mơ nữa : "Ngay cả ban đêm, trong các giấc mơ, nó cũng bị nỗi lo sợ này ám ảnh"...

Những điểm kể trên vừa nói lên trí tưởng tượng tuyệt vời của nhà văn, vừa nói lên lòng yêu thương loài vật của ông.

Hoạt động 3. Tổng kết.

GV tổng kết căn cứ vào *Mục tiêu cần đạt* trong SGK, *Kết quả cần đạt* và những câu hỏi ở phần *Đọc – hiểu văn bản* trong SGK.